

2. Павлодар облысы бойынша тексеру комиссиясының ресми интернет ресурсы - <https://rkpvl.gov.kz/index>

3. «Государственный аудит налогового администрирования, реализации Программы развития территории Павлодарского района, использования средств местного бюджета и активов государства участниками бюджетного процесса» аудиторлық қорытындысы.

Онғарбай Іңкәр, 1 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)

Ғылыми жетекшісі – э.ғ.м, аға оқытушы Темирбекова Л.А.

КЕДЕЙЛІК ДЕҢГЕЙІ

Соңғы жылдары халықтың табысы мен өмір сүру деңгейін саралау мәселесі Қазақстан қоғамында көбірек пікірталастар тудыруда. Дағдарыс құбылыстарының, ұлттық валютаның сатып алу қабілетінің төмендеуіне, азық-түлік инфляциясының қарқынының жеделдеуіне байланысты, кедейлік шегінен төмен өмір сүретін халық саны қайтадан өсе бастады.

Қазақстан экономикасы өзгеріп жатқан сыртқы жағдайларға күрт жауап береді. Оның өсуі, әдетте, тұрақсыз және қайтымды сипатқа ие, ал жүйеліліктің болмауы еңбек өнімділігін арттыру үшін алғышарттар жасауға мүмкіндік бермейді. Экономиканың мұндай өсуі халық арасындағы әлеуметтік саралауды күшейтеді және азаматтардың өмір сүру сапасын арттырмайды, бұл белгілі бір дәрежеде іс жүзінде тұрақсыз өсу нәтижелерін сезінбейтін елдің өнеркәсіптік секторының бәсекеге қабілеттілігіне байланысты [1].

Елде географиялық принцип пен экономика салалары бойынша халықтың кірістерін саралаудың өте жоғары деңгейі бар - мұнай және газ өндіретін аймақтарда халық өнеркәсіп немесе ауыл шаруашылығы басым аймақтарға қарағанда жақсы өмір сүреді.

Әлемнің әртүрлі елдерінде кедейлік деңгейін анықтау тәсілдері әртүрлі. ЖІӨ деңгейі жоғары және халықтың табысы жоғары елдерде кедейлік деңгейі жоғары шектеулерге ие. Мысалы, Еуроодақта кедейліктің салыстырмалы шекарасы үй шаруашылықтарының орташа табысына байланысты айқындалады, ол олардың бюджеттерін іріктеп зерттеу негізінде айқындалады [2]. Германия мен Ұлыбританияда бұл шекараның шегі 40%, Испания, Франция және Италия - 50%, Португалия мен Ирландия - 60% құрайды. Демек, елдің байлық деңгейі кедейлік шекарасын анықтайды, ал бай елдерде кедейлік шегін анықтайтын орташа табыстың үлесі төмен болады.

Халықтың табысы төмен және азаматтардың өмір сүру деңгейі төмен елдер физиологиялық өмір сүрудің сметалық құны бойынша кедейлік шекарасын белгілейді. Осылайша, табыс адамның негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жеткілікті ме, жоқ па, өмір сүру жайлылығы емес, оның өмір сүру фактісі анықталады. Швейцария мен Ұлыбританияда жұмыс істейтін адамға тамақтану, киіну, коммуналдық және көлік қызметтерін төлеу ғана емес, сонымен қатар балаларға қамқорлық жасау, демалу, денсаулық

сақтау және жыл сайынғы біліктілікті арттыру қызметтерін пайдалануға мүмкіндік беретін «күнкөріс жалақысы» ұғымы қолданылады. Ресейде тұтыну қоржыны кедейлік критерийі ретінде қолданылады-азық-түлік және азық-түліктік емес тауарлар жиынтығы, минималды міндетті төлемдер. Кірістер жеке тұлғаның негізгі қажеттіліктерін, Ресейдегі қоғам мүшелерінің ең төменгі өмір сүру сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін шектен төмен және кедейлік шегі болып табылады.

Қазақстандық қоғам үшін кедейшілік - бұл тұрақты және ұзаққа созылатын құбылыс. Мысалы, АҚШ-та азаматтардың кедейлігі қымбат киім, компьютерлер мен телефондарды сатып ала алмауды білдіреді (сәнді емес пайдалану керек) және несие бойынша төленген тұрғын үйдің болмауы. Қазақстан азаматтары үшін кедейліктің негізгі белгілері-дұрыс тамақтанбау, дәрі-дәрмек, киім-кешек пен аяқ киім сатып алу мүмкін еместігі, тұрғын үйдің нашарлығы.

Кедейлік деңгейі қоғамдағы өмір сүру деңгейі мен сапасын сипаттайтын маңызды көрсеткіш болып табылады. Кедейліктің бірнеше негізгі тұжырымдамалары бар – абсолютті, салыстырмалы және субъективті. Еуропа елдерінде кедейліктің салыстырмалы тұжырымдамасы қолданылады. Кедейліктің салыстырмалы тұжырымдамасы ең төменгі кірісті барлық үй шаруашылықтарының орташа кіріс деңгейінің үлесі (дамыған елдерде 40-50%) ретінде анықтайды. Осылайша, бұл тұжырымдама салыстырмалы түрде кедей деп саналатын халықтың бір бөлігі әрқашан болады деп болжайды.

Табысы төмен және орташа деңгейдегі елдерде (оның ішінде ТМД елдерінде) кедейліктің абсолюттік тұжырымдамасы пайдаланылады, ол қанағаттандырылуға тиіс ең төменгі қажеттіліктерді және осы қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін талап етілетін ресурстар мөлшерін салыстыруға негізделеді. Осы тұжырымдама бойынша табысы ең төменгі қажеттіліктерді бағалау құнынан төмен адам кедей болып табылады.

Қазақстандағы кедейлік деңгейінің көрсеткіші атаулы әлеуметтік көмек (АӘК) көрсету мақсатында есептеледі және табысы отбасының әрбір мүшесіне шаққанда ең төменгі күнкөріс деңгейінің 70% - ынан төмен отбасыларға жіберіледі. Айта кету керек, әр өңірде өзінің ең төменгі күнкөріс деңгейі есептеледі, ол өңірдегі ең төменгі тұтыну себетінің құнына тікелей байланысты.

Кедейлік деңгейін нақты есепке алу, әрине, мемлекеттік бюджет шығындарының өсуіне әкелуі мүмкін, бірақ екінші жағынан, елдегі кедейлікті азайту стратегиясын айқындау және халықтың әлеуметтік жағдайын жақсарту мақсатында мемлекет нақты көрініске ие болуы керек. Коронавирустық пандемия кезінде халықты қолдау өте маңызды, өйткені көптеген үй шаруашылықтарының шығындары едәуір өсті (мысалы, дәрі-дәрмектер мен медициналық қызметтерге шығындар), сонымен бірге шектеу шараларына байланысты кірістер азайды (елдегі төтенше жағдай, карантин, көптеген компаниялардың қызметін тоқтата тұру), Жұмыспен қамтудың төмендеуі немесе коронавирустық инфекцияға байланысты ауру.

Зерттеу барысында Қазақстан Республикасында халықтың жан басына шаққандағы табысы ең төменгі күнкөріс деңгейі сияқты біртіндеп азайып келе жатқаны анықталды, бірақ сонымен бірге халықтың өмір сүру деңгейі төмен деңгейде қалып отыр. Халықтың кірістерін саралау проблемасы ашық күйінде қалып отыр, ал елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы қолайсыз сыртқы саяси және экономикалық факторлармен тежеледі.

Әдебиеттер

1. Қаншыбаев А.Ә. Ел экономикасы. – Алматы: оқулық, 2016ж. – 174 б.
2. Мейрамов Н.М. Экономика негіздері. – Астана: Бастау, 2011ж. – 79 б.
3. ҚР нарықтары мен салалары бойынша аналитикалық және ақпараттық материалдар сайты

Оспанов А.Б., 1 курс магистратура (ҚарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель – PhD, профессор Ситенко Д.А.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ БЮДЖЕТА

После обретения независимости Казахстан рассматривается в глобальной экономике как страна, поставляющая на мировые товарные рынки нефть, газ, черные, цветные, редкоземельные и благородные металлы и урановую продукцию.

Всемирный Банк включил Казахстан в число 20 стран мира, наиболее привлекательных для инвестиций. За годы независимости в экономику страны привлечено свыше 21 млрд. долл. США. [2]

В данных реалиях необходим действующий инструмент регулирования финансовых потоков, а также контроля правильности их распределения и освоения государственными органами. Таковым инструментом и выступает государственный аудит, целью которого является выявление эффективности использования государственных средств и имущества, достоверность составления финансовой отчетности и ведения бухгалтерского учета, предотвращение нарушений финансовой дисциплины [1,3].

Система государственного аудита и финансового контроля в Карагандинской области Республики Казахстан представлена деятельностью Ревизионной комиссии по Карагандинской области.

Рассмотрим влияние деятельности Ревизионной комиссии по Карагандинской области на экономическое развитие объектов Карагандинской области на примере проведения государственного аудита эффективности использования средств бюджета и оценки реализации стратегических целей и задач Программы развития города Сарани за 2019-2021 годы.

Фактически за 2019-2021 годы освоено 41 956,5 млн. тенге из всех источников (148,1% к прогнозу).